

IDEEA EUROPEANĂ ÎN PRESA MUREȘEANĂ INTERBELICĂ

The Idea of Europe in the Interwar Press of the Mureș County

Drd. Angela MĂGHERUȘAN PRECUP
Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș

Abstract: The interbelic period set the European issue in the Romanian press. The European idea, that appeared in the Romanian journals as early as the second half of the XIXth century, in the context of the Junimea debates on the fond and form of the Romanian modernity, turned, during the period between the two world wars, into sustained speeches supporting the idea of integration of modernity in the European context. The Mures press, even though lacking unified argumentation, prefers subjects related to the European issues, under the form of three types of discourses: the discourse of European construction as a guarantee of the political stability, the modernist discourse of the European form as a progress factor and the traditionalist discourse defending the national fond.

Keywords : Romanian press, European issue, discourse, modernity

Investigarea mentalității românești interbelice – considerată de Mircea Cărtărescu „epoca de referință a integrării europene a României”¹ – este un demers de maximă actualitate grație precedentelor, pozitive sau negative, pe care le oferă prezentului ajuns la rândul său într-o nouă etapă a dezbaterii europene. Imaginea pe care presa o conturează României interbelice, confruntată cu primele teorii despre construcția și unificarea europeană, este cu atât mai utilă cu cât și în prezent, percepția generală asupra chestiunii europene este dominată de argumentele vehiculate pe cale mediatică.

Ceea ce azi numim „organismul european” își regăsește în gândirea românească interbelică un corespondent în sintagma „trupului european” care, în explicația unuia dintre cei mai importanți europeniști ai perioadei interbelice, sociologul Dimitrie Gusti, însemna „un continent uman, o creație spirituală, o splendidă manifestare de voință și gândire. Europa nu înseamnă deci un teritoriu, ci o idee social-spirituală, este societatea popoarelor europene care, pe baze antice și creștine, a creat acea civilizație, gloria rasei albe și a Umanității.”²

Un reper esențial pentru descoperirea Europei din imaginarul românesc este fixat de Adrian Marino care subliniază permanentul prejudiciu de percepție determinat de perspectiva

---

¹ Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a II-a, 2010, p. 125.

² Dimitrie Gusti, *Problema federației europene*, în antologia Ovidiu Pecican, *Europa în gândirea românească interbelică*, Institutul European, Iași, 2008, p. 63.

subiectivă care domină de generații imaginea românilor despre Europa: „De aproape două secole, o parte tot mai însemnată a elitelor noastre își construiește identitatea în raport cu fantasma unei Europe idealizate. [...] De la exaltările pașoptiste (care operează o transformare festivă a calmei conștiințe europene detectabilă la unii cronicari), poate chiar de la pragmatismul militant al Școlii Ardelene, Europa devine pentru români un fel de oglindă.”³

Așadar, exaltarea europeană începe odată cu generația pașoptistă, profund orientată spre recuperarea decalajului românesc față de progresul și valorile europene, printr-un angajament colectiv de împământenire a spiritului european în schimbul izolaționismului naționalist. Și presa românească și-a găsit încă de la început repere în spațiul european, la al cărui ritm căuta să se adapteze, după cum subliniază Marian Petcu, vorbind chiar de o obsesie europeană în presa începuturilor.⁴

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, adoptarea atitudinii și a comportamentelor europene a fost favorizată de intelectualitatea românească instruită la universitățile vestului (în special din Franța, Germania și Austria), care au deținut multă vreme monopolul formării elitei intelectuale autohtone, generând o filieră culturală ca o adevărată „curea de transmisie a spiritualității europene înalte”.⁵ Primul război mondial a reconfigurat Europa, punând capăt statelor multinaționale și plasând continentul în ipostaza de a-și „inventa” state naționale, după afirmă istoricul Lucian Boia.⁶

În perioada interbelică ideea europeană, reflectată în spațiul românesc în primul rând prin dorința de securitate politică și unitate spirituală, își găsește cea mai bună argumentație în anii '20 prin discursul unor personalități de marcă ale spațiului public românesc al perioadei, precum Octavian C. Tăslăuanu, Dimitrie Gusti, Constantin Rădulescu – Motru, Mihail Manoilescu sau I. G. Duca, capabile să genereze un adevărat curent de idei pro și contra noii viziuni a construcției europene. Dar obsesia europeană nu este doar a elitelor intelectuale ci se manifestă între cele două războaie la scara întregii societăți, căpătând noi dimensiuni în care, explică Ioana

---

³ Sorin Antohi, *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România*. Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 141.

⁴ Marian Petcu, *Obsesia europeană în presa începuturilor*, în *Revista Română de Istoria presei*, anul I, nr. 2, 2007, pp. 27-29.

⁵ Lucian Nastasă, *Universitățile occidentale și formarea elitei intelectuale românești*, în Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu (coord.), *Mobilitatea elitelor în România secolului XX*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 81.

⁶ Lucian Boia, *Două secole de mitologie națională*, ed. a II-a, Ed. Humanitas, Buc., 2011, p. 81.

Pârvulescu, „Politica externă a României e viu comentată în cafenele, e dezbătută doct în cârciumioare la șosea”⁷.

Între promotorii ideii europene, scriitorul și ziaristul ardelean Octavian C. Tăslăuanu a fost printre primii care a adus în dezbateră publică necesitatea unificării europene în două etape, din convingerea că „Apropierile, pe de o parte, între statele Orientului, pe de alta între cele ale Occidentului, vor putea să urmărească și înfăptuirea idealului paneuropean demn de civilizația rasei albe. Abia după realizarea Pan-Europei se va potoli insomnia Europei. Cel dintâi pas practic și imediat spre acest ideal e pactul de siguranță al Orientului.”⁸

Dimitrie Gusti va dezvolta ulterior conceptul construcției europene fără de care Europa ar fi riscat să devină vasală unuia dintre blocurile deja coagulate ale Americii, Marii Britanii sau Rusiei situație care, spunea celebrul sociolog, plasa conștiința europeană în fața unui „examen sever” întrucât „În timp ce lumea extra-europeană se unește în puternice federații politice și economice, Europa rămâne permanent sfâșiată în 27 de state, cele mai multe rivale între ele!”⁹

Pe acest model al gândirii practice exprimat de Dimitrie Gusti și pe fundamentele gândirii filosofice a lui Constantin Rădulescu-Motru, în 1919 apărea prestigioasa revistă *Ideea europeană* (1919 - 1928), unică în peisajul presei românești interbelice prin specializarea sa în domeniul relativ nou al europenismului. Revista a promovat deschiderea societății românești spre orizontul culturii occidentale, valorificând interesul unei noi generații față de europenizarea și universalizarea culturii românești, într-o formulă variată care îmbina tematica socială, politică, artistică și literară în sensul „definiției” europene formulate pragmatic de echipa editorială: „Nu vom găsi principiul unității europene și prin urmare semnul esențial al caracterului european, nici în faptele geografice, nici în faptele etnice. Europa e înainte de toate un produs al istoriei, temeiul unei tradiții intelectuale și morale.”¹⁰ Până și Nicolae Iorga, în ciuda formației sale tradiționaliste, venea să completeze argumentația pro-europeană: „Europa, pe care cu atâta inconștientă au sfâșiat-o patimile de după război și înțelegerea greșită a naționalismului, ca și un sălbatec avânt al imperialismului îngâmfat, e o necesitate și o datorie.”¹¹

În cel de-al doilea deceniu interbelic personalități culturale precum Mihai Ralea, Tudor Vianu sau Emil Cioran completează tabloul european din perspectivă culturală. Este perioada în

---

⁷ Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, ed. a II-a, Humanitas, Buc., 2007, pp. 21, 27.

⁸ Octavian C. Tăslăuanu, *Insomnia Europei*, în Ovidiu Pecican, op. cit., p. 45.

⁹ Dimitrie Gusti, op. cit., pp. 63-64.

¹⁰ Naționalism, Internaționalism, Europeism, în *Ideea europeană*, anul VIII, nr. 197, 1 februarie 1927, p. 1.

¹¹ Nicolae Iorga, *E cu puțință o nouă Europă?*, în Ovidiu Pecican, op. cit., p. 173.

care tânărul Emil Cioran lansa în *Schimbarea la față a României* teoria despre renașterea spiritului românesc prin depășirea caracterului său adamitic, de început etern, și prin îmbrățișarea utopiei aspirante la valoare absolută, „proiect” care nu se putea realiza decât prin abandonarea balcanismului nostru proverbial și prin importul valorilor europene occidentale: „România trebuie să se degajeze de toate lanțurile eredității sud-estice. Exploatându-și disponibilitățile de modernism, ea se va salva rând pe rând exterior, pentru ca mai târziu să-și închege un sâmbure lăuntric.”¹² În variantă actuală, regăsim această viziune în expresia „nucleului tare” al Europei despre care vorbește Andrei Pleșu referindu-se la tandemul franco-german, un fel de „miez” european „enervant la culme pentru «Europa moale» de la margine, pentru de-alde noi, europenii-coajă, care privim spre sâmbure cu obidă.”¹³ Dintr-o altă perspectivă, criticul Mircea Muthu consideră însă că tocmai cei doi poli antitetici, Orientul și Occidentul, evidențiază rolul de *model* european al României „prin capacitatea de asimilare și transformare sintetică (autohtonizare) a unor produse spirituale și mentalități diferite.”¹⁴

Preocuparea crescândă a presei centrale pentru problematica europeană s-a diseminat încetul cu încetul și în paginile publicațiilor ardelene, situate fie pe poziții rezervate, tradiționaliste, fie pe poziții inovatoare, deschise noilor idei despre importanța participării României la dezbateră generală europeană. Între acestea, revista clujeană *Gând românesc* (1933-1940) coordonată de Ion Chinezu, adeptul unui regionalism creator în literatura română, adoptând o atitudine rezervată și „inclinând uneori spre o latură tradițională stăpânită de etnografic, a evitat cu prudență conținutul ideologic al europenismului contemporan, preferând valorile unui pitoresc particular și autohton”¹⁵ după cum subliniază istoricul literar Nae Antonescu. În schimb, revista *Symposion* (1938 - 1944) promova încadrarea în spiritul european grație orientării sale spre universalitatea valorilor spirituale iar revista clujeană *Cultura* (1924), emblematică pentru spiritul multicultural transilvănean, promova germeii noii ideologii europene prin intermediul inițiatorului său, Sextil Pușcariu, în acea perioadă membru al delegației române la Liga Națiunilor. La rândul său, revista clujeană *Societatea de mâine* (1924 - 1945) inaugura în 1926 rubrica *Europa contemporană* iar revista orădeană *Familia* aflată în cea de a treia serie a apariției

---

¹² Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a VI-a, 2001, p. 88.

¹³ Andrei Pleșu, *Obscenitatea publică*, ediția a II-a, Ed. Humanitas, Buc., 2007, p. 174.

¹⁴ Mircea Muthu, *Orient - Occident în dezbateră secolului XX*, în *Vatra*, anul XIX, nr. 214, ianuarie 1989, p. 12.

¹⁵ Nae Antonescu, *Reviste din Transilvania*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2001, p. 130.

sale (1934 - 1940) deschidea în 1938 calea dezbaterii problematicii europene în cadrul unei *Cronici a Europei centrale*.¹⁶

Exista de asemenea un corespondent ardelean al publicației bucureștene *Ideea europeană*, în publicația *Eu și Europa* (1936-1937, 1939) editată la Deva de poetul Ion Th. Ilea împreună cu Niculae Rusu, ale cărei pagini erau apreciate de istoricul și publicistul mureșean Vasile Netea drept „adevărate isvoare de gând românesc și de serioase atitudini” mobilizate în jurul unui discurs construit în jurul „primatului național”.¹⁷ Atenția acordată de presa mureșeană proiectului publicistic de la Deva avea legătură și cu faptul că poetul Ion Th. Ilea era un fost colaborator al revistei *Progres și cultură* (1933-1938)¹⁸, cea mai importantă publicație culturală a Mureșului interbelic.

În presa mureșeană românească a perioadei interbelice, preocuparea pentru problematica europeană este una dintre cele mai consistente, fără a genera însă o abordare unitară ci o varietate de interpretări dintr-o perspectivă predominant locală, puternic marcată de ideologia tradiționalistă. Astfel, urmând modelul diverselor „Europe” identificate de Adrian Marino în percepția românească (Europa – simbol, Europa geografică, Europa ca „străinătate”, Europa abundenței, Europa modelelor¹⁹), unele dintre ele chiar contradictorii, putem stabili în presa Mureșului interbelic trei tipuri de discurs referitoare la ideea europeană: *discursul construcției europene ca garant al stabilității politice*, *discursul modernist al formei europene ca factor de progres* și *discursul tradiționalist al apărării fondului autohton*.

Dacă primul tip de discurs ilustrează unitatea opiniilor, următoarele două relevă atitudini contradictorii ale gazetarilor mureșeni, susținători ai formei europene în chestiunile culturale, dar combativi în apărarea fondului autohton în chestiunile economice, într-o permanentă oscilație specifică de fapt întregii societăți românești a epocii, angajată în ampla confruntare dintre europeniști și tradiționaliști.

---

¹⁶ ibidem, pp. 152, 314, 55, 85.

¹⁷ Vasile Netea, *Cronica revistelor*, în *Jar și slovă*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, pp. 46-47, 32.

¹⁸ Vasile Netea, Prefață la vol. Dimitrie Poptâmaș, Mózes Júlia, *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972*, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2000, p. 25.

¹⁹ Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României – Aspecte ideologice și culturale*, ed. a II-a, Ed. Polirom, Iași, 2005, pp. 15-19.

Garanția stabilității

Spre deosebire de alte teme dominante ale presei mureșene interbelice, necesitatea menținerii configurației europene stabilite după primul război mondial este un subiect asupra căruia argumentele ziarelor mureșene concordă într-o atitudine unitară explicabilă prin greutatea cu care se ajunsese la realizarea Unirii. Iar consolidarea păcii și a stabilității însemna crearea unui nou sistem capabil să le garanteze, după cum scria la începutul perioadei interbelice ziarul *Mureșul*: „Învățămintele războiului au fost grozave și sunt de natură a preschimba felul mentalității și a preocupărilor de până acum ale omenirii. O nouă stea călăuzitoare trebuie să răsară pe orizontul încă fumuriu și cu suflete mai curate și mai bune popoarele trebuie să-și întindă o mână frățească pentru propășirea economică și culturală a întregii Europe.”²⁰

Dezbaterea europeană debutează odată cu Tratatul de la Versailles (iunie 1919) care a decis crearea Societății Națiunilor, o tribună de dezbatere deschisă în egală măsură statelor mari și mici, a cărei rațiune principală era menținerea păcii după război, dar care practic, avea posibilități limitate de acțiune căci, subliniază Nicolae Tomescu, „Amestecul dintre putere și principii a pregătit scena pentru decenii de ambivalență”²¹, o realitate pe care o intuia în 1936 și publicația mureșeană *Drum drept*: „Aceasta și-a înțeles misiunea și a limpezit multe situații tulburi. Dar nu trebuie să uităm, nici un moment, că această societate este compusă tot din oameni (respectiv din popoare). Ori tot ce este omenesc este trecător și supus greșelii. [...] Societatea Națiunilor va putea împiedeca războiul? Răspundem: nu! De ce? Pentru că viața nu este altceva decât un permanent război.”²²

Era contextul în care figura diplomatului român Nicolae Titulescu se afirmă pe plan internațional transformându-se în țară, încă din timpul vieții sale, în mitul Titulescu construit pe baza aprecierii sale unanime de către cele mai importante personalități ale vieții publice interbelice. Maestru al diplomației deschise, după cum îl numește istoricul Ioan Scurtu, Nicolae Titulescu a activat într-un mediu internațional prielnic, în care „vechea diplomație de birou,

---

²⁰ Cuțitul balcanic, în *Mureșul*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 36, 9 septembrie 1923, p. 1.

²¹ Nicolae Tomescu, *Politica externă a României întregite. Reflecții și atitudini în presa vremii*, Ed. Fides, Iași, 2000, p. 132.

²² Mihail Moldovan, *Va fi sau nu războiul?*, în *Drum drept*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 13, 5 nov. 1936, p. 3.

bazată pe scrisori, telegrame, negocieri de culise a fost înlocuită cu o diplomatie deschisă, în care contactele interumane, inteligența și spontaneitatea aveau rolul decisiv.”²³

Presa mureșeană interbelică invoca adesea personalitatea lui Nicolae Titulescu, atât ca motiv de mândrie națională cât și ca element de contracarare a tendințelor revizioniste maghiare, bine reprezentate diplomatic în plan internațional după șocul determinat în raporturile româno-maghiare de crearea României Mari. În contextul frustrării generale provocate de pierderea statului de națiune dominantă, se poate spune că după 1918 maghiarii din România se simțeau mai degrabă cetățeni europeni decât români, având în vedere că grupul de referință al comunității maghiare din România (înțeles drept acel grup la care „individul se atașează personal, în calitate de membru actual, sau la care speră să se atașeze psihologic, cel cu care se identifică sau cu care dorește să se identifice”²⁴) a continuat să fie grupul etnic din Ungaria. Tocmai de aceea, Titulescu a fost una dintre rarele figuri interbelice asupra căreia opiniile gazetarilor mureșeni concordă în sens apreciativ, indiferent de orientarea politică a gazetelor servite de aceștia. Iată cum îl vedea în 1933 publicația reghineană *Credința*: „Numele dlui Nicolae Titulescu, ministrul nostru de externe, este unul dintre cele mai cinstite și mai respectate nume ale Europei de astăzi. [...] Activitatea d-sale diplomatică s-a remarcat însă cu o puternică lumină în jurul așa numitului proces al optanților maghiari, proces în care mintea lui a strălucit cu atâta înțelepciune. Procesul optanților a fost procesul pe care grofii unguri, refugiați la Budapesta, l-au pornit împotriva Statului Român, cerând despăgubiri de multe miliarde pentru pământurile împărțite țăranilor. Acest proces a durat mulți ani, cu multe schimbări, în fața judecării Ligii Națiunilor precum și a Tribunalului Internațional de la Haga.”²⁵ *Gazeta Mureșul* elogia la rândul său în 1936 personalitatea celui mai eficient diplomat român: „Nicolae Titulescu a creat în politica externă politica Țării Românești, îndrumând-o spre interesele și alianțele ei firești. Prestigiul ei în străinătate se datorește în cea mai mare măsură acestui bărbat de stat. A știut să susțină cu atâta competență la Geneva marile procese ale țării noastre încât și-a atras admirația și simpatia lumii întregi și prin el și-a consolidat situația neamul românesc în concernul internațional.”²⁶

---

²³ Ioan Scurtu, Nicolae Titulescu, în *Istorie și civilizație*, anul III, nr. 21, iunie 2011, p. 26. Renumit pentru talentul oratoric, arta negocierii și modul ingenios în care își folosea spontaneitatea, reputatul diplomat a activat mai puțin de opt ani la Geneva înainte de a fi ales în 1930 președinte al Adunării Generale a Societății Națiunilor, funcție în care avea să fie reales în 1931, o performanță fără precedent în istoria prestigioasei instituții.

²⁴ Gilles Ferréol (coord.), *Dicționar de sociologie*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 82.

²⁵ Octavian Drumaru, *Un mare român: dl. Nicolae Titulescu*, în *Credința*, Reghin, anul I, nr. 2, 1 mai 1933, p. 2.

²⁶ Dr. Emil Nuțiu, *Nicolae Titulescu*, în *Mureșul*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 13-14, 15 octombrie 1936, p. 2.

Fascinația formei

Râvnind și în perioada interbelică la standardul de viață european, fără a include însă în aceasta și adoptarea atitudinii și instrumentelor necesare atingerii lui, mentalitatea românească a epocii a optat pentru calea de mijloc a imitării valorilor europene, în continuarea unei tradiții istorice în care – spunea Emil Cioran – „Formele occidentale, și nu fondul oriental, au fost salvarea noastră”.²⁷

Aliniată acestei mentalități, presa mureșeană a perioadei promova conceptul unității europene atunci când subiectul analizei era politica sau cultura europeană, dar își trăda conservatorismul atunci când dezbateră ajungea în sfera concretă, la necesitatea unor măsuri economice concrete sau a unor reforme incomode. Publicația *Straja* de pildă, sublinia în 1932 necesitatea alinierii României la tendințele unificatoare la nivel continental: „Lucrul principal este să ne ridicăm la nivelul timpurilor în cari trăim, asta pentru ca să putem conta ca oameni în adevăratul înțeles al cuvântului și să nu dispărem ca națiune în conglomeratul de popoare care ilustrează fața pământului prin vasta lor activitate lăsându-ne pe noi mult în urmă.”²⁸

Din perspectivă culturală, argumentarea apartenenței României la spațiul european se transpunea în subiecte de presă constante precum latinitatea poporului român și afinitatea tradițională față de cultura franceză. Ziarul mureșean *Avântul obiectiv* publica un astfel de articol în 1938, pornind de la *Săptămâna franceză* organizată de autorități între 1- 8 decembrie 1938: „La noi niciodată un scris străin nu se va citi mai mult ca scrisul franțuzesc. Graiul Franței este mai apropiat de al nostru și vrând-nevrând, când e vorba să cauți scrisul străinătății, înainte de toate, îl vei căuta pe cel francez, care a pătruns la noi mai mult ca oricare altul și nu este deloc de temut că va putea fi întrecut de altul.”²⁹

În privința construcției politice menite să garanteze stabilitatea europeană, presa mureșeană dovedea o bună conectare la problematica internațională, văzând în Franța și Germania pilonii acestei construcții, conform ziarului *Avântul obiectiv*: „Pacea europeană și chiar a lumii este în bună parte în funcție de raporturile dintre Franța și Germania. Câtă vreme nu va interveni o pace durabilă și sinceră între aceste două neamuri nu vom avea liniște și stabilitate în

---

²⁷ Emil Cioran, op. cit., p. 88.

²⁸ a.i., În ritmul timpului, în *Straja*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 13, 10 septembrie 1932, pp. 1-2.

²⁹ Arhim. Scriban, Din actualitățile și faptele zilei, în *Avântul obiectiv*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 1, 19 decembrie 1938, p. 5.

relațiile dintre state.”³⁰ Acest „model simbolic” franco-german, subliniază istoricul Lucian Boia, a reprezentat și fundația viitoarei unificări în contextul în care „două țări al căror antagonism însângerașe Europa deveneau parteneri apropiați, lucrând împreună la unitatea continentului”³¹ pentru a evita pericolul unui nou război, amenințarea sovietică sau tutela americană.

Transpus în sfera analizei economice, „cultul românilor pentru europenizare” devenea în paginile revistei culturale *Progres și cultură* motiv de critică și îngrijorare: „Cultul românilor pentru europenizare a adus după sine o industrie parazitară, un comerț bancar putred, o agricultură care ocolește munca câmpului și trăiește din legi de expropriere; aceasta până în 1931, când entuziasmul pentru europenizare scade, prin faptul că oamenii formați la școala individualismului apusean n-au realizat nimic durabil.”³²

Din păcate, în lipsa unei construcții riguroase, „politica de concordie” pe care *Avântul obiectiv* o considera în 1939 „singura formulă politică actuală capabilă să asigure liniștea și echilibrul Europei”³³ își va dovedi în scurt timp insuficiența, în contextul izbucnirii celui de al doilea război mondial.

Obsesia fondului

Traseul sinuos al României spre modernitate a fost marcat de eterna dezbatere românească pe tema fondului și a formei, necesare sau dispensabile, o dezbatere în care împrumuturile europene, deși considerate în general un factor de progres, erau invocate adesea și ca mijloc de pierdere a identității. Era și atitudinea presei mureșene a perioadei, concretizată într-un discurs general care păstra elemente importante ale concepției poporaniste antebelice, după cum o arată orientarea tradiționalistă a primului ziar românesc apărut la Târgu-Mureș în 1920, *Ogorul*, ale cărui caracteristici principale se regăsesc în profilul întregii prese mureșene interbelice.

Argumentul economic, etern atu al Vestului în fața Estului european, anula astfel nuanțele politice și culturale, după cum o ilustrează în 1932 ziarul *Înainte*: „Barierelor politice ce despart statele Europei se suprapun barierele economice. Autarchia economică preconizată de cele mai de

---

³⁰ Pacea Europei, în *Avântul obiectiv*, anul I, nr. 2, 26 decembrie 1938, p. 8.

³¹ Lucian Boia, *Occidentul. O interpretare istorică*, Ed. Humanitas, Buc., 2007, p. 194.

³² Dumitru Părvănescu, *Vocația Românilor*, în *Progres și cultură*, Târgu Mureș, anul III, nr. 2, februarie 1935, p. 29.

³³ *Politica de concordie*, în *Avântul obiectiv*, anul II, nr. 6, 13 februarie 1939, p. 4.

seamă state ale Europei se opune oricărei colaborări sincere. [...] Criza economică a dat loc la complicații interne în aproape toate statele lumii.”³⁴

Un alt ziar al Mureșului interbelic, *Credința*, aborda problematica europeană din prisma controlului: „Între vechea generație și cea nouă se cascadează o prăpastie. Principiul continuității este în teribilă suferință. [...] Este momentul oare să părăsim chiar acum ideologia tradițională, de dragul mirajului unui internaționalism mediocru? Dimpotrivă, știința, literatura, organizația economică, serviciul de stat trebuie să stea integral în slujba ideii naționale.”³⁵

Constatăm astfel că tabu-urile românești ale formei și fondului au generat în timp noi preconcepții precum cea a excesului de împrumuturi, o falsă problemă atâta timp cât stadiul dezvoltării României în perioada interbelică (marcat de progrese incontestabile și de o reputație binemeritată) și cu atât mai mult, nivelul actual de evoluție a țării relevă tocmai faptul că „în istoria modernă a românilor n-a fost vorba de un abuz de formă ci mai curând de o lipsă.”³⁶

Istoricul Ovidiu Pecican, preocupat în mod aparte de evaluarea din perspectivă istorică a problematicii europene în spațiul românesc, concluzionează că diversitatea de opinii și chiar contradicția au fost elemente care au contribuit la creșterea preocupării generale a societății românești interbelice față de chestiunea unificării europene, printr-un „spectacol reconfortant al unei dispute de idei vii, substanțiale, pe o pluritate de voci și, nu doar o dată, cu reveniri din alte unghiuri la temă.”³⁷ Dezbaterea asupra unificării europene, subiect major al perioadei interbelice, relevă câteva constante care configurează o tradiție a argumentației europene în variantă românească, pe care o regăsim într-o formulă adaptată și în perioada postcomunistă. În această lumină, prezentul european plasează România actuală, la fel ca și pe predecesoarea sa interbelică, în postura de imitator steril, postură din care – subliniază Andrei Pleșu – „ne va fi mai ușor să recuperăm liniile mari ale metabolismului european decât filigranul esențial al europenității, suma detaliilor care alcătuiesc portretul inconfundabil al Europei autentice.”³⁸

Bibliografie :

Antoși, Sorin, *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România. Adrian Marino în dialog cu Sorin Antoși*, Ed. Polirom, Iași, 2001.

³⁴ D. L.-Arbore, Sbuicium în lumea întreagă, în *Înainte*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, 9 octombrie 1932, p. 1.

³⁵ Dr. Alexandru Ceușianu, Dorințele tinerei generații, în *Credința*, Reghin, anul I, nr. 1, 16 aprilie 1933, p. 2.

³⁶ Maria Iacob, Dumitru Iacob, *Fondul și forma. O poveste culturală*, Ed. Tritonic, Buc., 2010, p. 27.

³⁷ Ovidiu Pecican, *Considerații introductive*, op. cit., p. 30.

³⁸ Andrei Pleșu, op. cit., p. 162.

Antonescu, Nae, *Reviste din Transilvania*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2001.

Boia, Lucian, *Două secole de mitologie națională*, ed. a II-a, Ed. Humanitas, Buc., 2011.

idem, *Occidentul. O interpretare istorică*, Ed. Humanitas, Buc., 2007.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a II-a, 2010.

Cioran, Emil, *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a VI-a, 2001.

Ferréol, Gilles (coord.), *Dicționar de sociologie*, Ed. Polirom, Iași, 1998.

Gheorghiu, Mihai Dinu; Lupu, Mihăiță (coord.), *Mobilitatea elitelor în România secolului XX*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008.

Iacob, Maria; Iacob, Dumitru, *Fondul și forma. O poveste culturală*, Ed. Tritonic, Buc., 2010.

Marino, Adrian, *Pentru Europa. Integrarea României – Aspecte ideologice și culturale*, ed. a II-a, Ed. Polirom, Iași, 2005.

Pârvulescu, Ioana, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, ed. a II-a, Humanitas, Buc., 2007.

Pecican, Ovidiu, *Europa în gândirea românească interbelică*, Inst. European, Iași, 2008.

Pleșu, Andrei, *Obscenitatea publică*, ediția a II-a, Ed. Humanitas, Buc., 2007.

Poptămaș, Dimitrie; Mózes, Júlia, *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972*, Ed. Tipomur, Târgu-Mureș, 2000.

Tomescu, Nicolae, *Politica externă a României întregite. Reflecții și atitudini în presa vremii*, Ed. Fides, Iași, 2000.

Publicații și articole:

Arbore, D. L., *Sbucium în lumea întreagă*, în *Înainte*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, 9 octombrie 1932, p. 1.

Ceușianu, Alexandru, *Dorințele tinerei generații*, în *Credința*, Reghin, anul I, nr. 1, 16 aprilie 1933, p. 2.

Cuțitul balcanic, în *Mureșul*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 36, 9 septembrie 1923, p. 1.

Drumaru, Octavian, *Un mare român: dl. Nicolae Titulescu*, în *Credința*, Reghin, anul I, nr. 2, 1 mai 1933, p. 2.

i., a., *În ritmul timpului*, în *Straja*, Târgu-Mureș, anul II, nr. 13, 10 septembrie 1932, pp. 1-2.

Moldovan, Mihail, *Va fi sau nu războiu?*, în *Drum drept*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 13, 5 nov. 1936, p. 3.

Muthu, Mircea, *Orient - Occident în dezbaterea secolului XX*, în *Vatra*, anul XIX, nr. 214, ianuarie 1989, p. 12.

Naționalism, Internaționalism, Europeism, în *Ideea europeană*, anul VIII, nr. 197, 1 februarie 1927, p. 1.

Netea, Vasile, *Cronica revistelor*, în *Jar și slovă*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 2, pp. 46-47, 32.

Nuțiu, Emil, *Nicolae Titulescu*, în *Mureșul*, Târgu-Mureș, anul VII, nr. 13-14, 15 octombrie 1936, p. 2.

Pacea Europei, în *Avântul obiectiv*, anul I, nr. 2, 26 decembrie 1938, p. 8.

Pârvănescu, Dumitru, *Vocația Românilor*, în *Progres și cultură*, Târgu Mureș, anul III, nr. 2, februarie 1935, p. 29.

Petcu, Marian, *Obsesia europeană în presa începuturilor*, în *Revista Română de Istoria presei*, anul I, nr. 2, 2007, p. 27-29.

Politica de concordie, în *Avântul obiectiv*, anul II, nr. 6, 13 februarie 1939, p. 4.

Scriban, Arhim., *Din actualitățile și faptele zilei*, în *Avântul obiectiv*, Târgu-Mureș, anul I, nr. 1, 19 decembrie 1938, p. 5.

Scurtu, Ioan, *Nicolae Titulescu*, în *Istorie și civilizație*, anul III, nr. 21, iunie 2011, p. 26.